САҺА ОЛОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 116 (7189) ⊙ 1991 сыл. Балаҕан ыйын 26 күнэ, Чэппиэр ⊙ Сымнатыа 8 харчы

Сарсын Саха ССР Государственнай суверенитета биллэриллибитэ биир сыла туолар

Көҥүл, тэҥ буолуу күнүнэн, доҕоттор!

Республика Верховнай Советын сессията 1990 сыл балаҕан ыйын 27 күнүгэр Саха ССР Государственнай суверенитетын туһунан Декларацияны ылыммыта. Итиэ биһиги коруоҥнут историятыгар биир бөлүх түгэнтэн хайыы-үйэ биир сыл аанна оҕуста. Бүгүн биһиги суверенитет республика олоҕордьаһаҕар, сайдар кэскилигэр хайдах-туох дьайда диэн ыйытыыта туох эмэ диэн хоруйу этэхпитин уонна саныыбытын үлэлэтэхпитин сөп күрдүк.

Бу сүүнэ улахан суолталаах документ Саха сирин сайдыытыгар саҥа аартыгы арыйбытын, кини норуота сайдыы саҥа кэрдиис кэмигэр хардыылыырыгар эрдэйи охсубутун республика хас биирдии олохтоохо бэйэтин этиэр-хаамыытар эссо да билэ илик. Ол эрдэри Саха ССР Государственнай суверенитетын ыччыы кэм дьалхааныгар оҕустарыы, кэм куорэс гынарбыт модатыгар да сүгүрүнүү буолбатаҕын тоҥоҕолоон баллыгыннаахха саада. Суверенитет бу, туохханнык иннинэ, норуот волята, кини олоххо бырааптара буолар. Экономическай, культурнай бырааптар, бэйэ норуотун үгэстэрин салгыы сайыннарыы, бэйэ олорор сиригэр толору хаһаайын буолуу — буна барыта итинник кытта сибээстээхтэр.

Саха ССР Государственнай суверенитетын туһунан Декларацияҕа кини социальнай-экономическай сайдыытын, национальнай уонна культурнай барҕарыы, инникитин правовой государство принциптэриэн эрэ государственнай салаалыыта киирии, Союз атын субъектарын кытта хардарыта сыныаннаһыылары олохтоохтуу туһунан саҥаалар этиллэллэр. Декларацияҕа Саха сирэ РСФСР составыгар киирэр суверуоннай государство буолуохтаабын туһунан дьэнкэтик суруллар.

Итиэ барыта биһиги олохпутугар иккі суолунан киириэхтээх. Бастакытынан, Саха сирин бэйэтин иннитэр, Экономическай, культурнай, о. д. а. эйгэлэри хабан туран, Инкиҥнэн, федеративнай дуогабары туһэрэн Саха сирэ Россия составыгар суверуоннай, тэҥ бырааптаах члиэн быһыытынан киириитинэн. Күн бүгүн федеративнай дуогабары туһэрэн туһунан боппуруос эссо да кыалла илик. Оттон республика иннинэн бу аастыт сылга туох оҥоһулуннА?

Саха сирин экономическай сайдыыта, нэйилээнньэтин олоҕун социальнай усулуобуйата, экологическай быһыы-майгы молтох таҕыма дьоҥу-сэргэни дэлгэтар. Быстахтык ыллахха, иэйи олоҕун усулуобуйатын таарыйар социальнай эйгэни ылар буоллахха, биһиги республикабыт Россия бары кыраайдарын, уобаластарын кытта тэҥнэтэн көрдөхпө, тийэх мэстэҕэ сойуллар. Ол бирчиилээтэ эмиэ биллэр. Урукку уонуган сылларга, унитарнай государственнай система бүрүүкэзбит кэмигэр, биһиги республикабыт сырьены биэрэр эрэ региона буолбута, кини баайа-дуола атын сиргэ сүүрүктүү суккулубута, республика бэйэтэ тиҥиҥнэрэ бэрт кыра этэ. Маныык быһыттан биһиги республикабыт ылыммыт суверенноҥа эрэ быыһыан сөп.

Бэйэни бэйэ салайыныытыгар толору киирэ да илик буоллаҕына, ааспыт сылтан республикабыт Верховнай Совета иниэ, сайыныыбытыгар эрдэйи охсор «Саха ССР-га бас билии туһунан», «Сир реформатын туһунан», «Народнай депутаттар Советтарын уонна олохтоох бэйэни салайыныы туһунан» курдук Сокуоннары ылынна. Олор улэлээн эрэллэр.

Биһиги күрдүк тыйыс айылҕалаах, кэмчи үүнүүнү биэрэр сирдээх-уоттаах дойдулаах дьонго бэйэни бэйэ көрүнүүтэ үгүс улэлэн сигнилиэхтээҕэ, оонук ыаах атыттардааҕар лапка кырата биллэр. Холобурун ылан эттахха, Саха сиригэр кылгас сайыҥҥа сүөһү аҥылыгын толору соҕотоҕоолаан, сүөһү иитиитин барыстаах гына күүскэ сайыннарар, биитэр сиртэн итэ кылгас кэмгэ өлгөм үүнүүнү соҥсор ураты ыарахан. Оттон суверенитет чопчу экономическай баазаҕа тирэҕириэхтээх. Онон биһиги итиннэхэ иннинэ уулаарбыт, эрэлбит сирбит баайа эрэ буолар. Оҥу төбө көдьүүстээхтик, табыгастаахтык туһанарбытыттан дойдубут, норуоппут иннинэ сайдыыта тутулуктаах. Ол да иннинэ республика үрдүкү былааһа суверенитеты алмаах, көмүү, күүдү таастартан өгөһүүстары, о. д. а. кытта сибээстир. Ол курдук, «Туймаада-Даймонд» акционернай компания тэриллиэ, Саха сирин алмааһынан уһанар завод тутулла турар. Быйыл аан бастаан сир ресурсатын туһаныы иннинэ 1,5 млрд. соом төлөбүрү республика бэйэтин бюджетыгар киллэриниэ, Саха ССР Верховнай Совета уонна Министрдэр Советтарын президиума «Саха ССР-га бас билии туһунан» Сокуоннга олоҕуран, республиҕаҕа уллаҥнар барыы тэриллэллэр, холбоһуктар сүүрүн фондаларын республика бас билиитигэр ылла. Маныык усулуобуйаҕа ыллыллар дохуот барыта биир хаһаалыынан республика хаһаныатыгар киирэр. Онон бэйэбит хаһаайыстыбабытын, дойдубутун сайыннарарга сөп буолар үбү халлаарыннан эрэ барамматыт үөһэ ыытыахпыт. Итинник усулуобуйаҕа эрэ нэйилээнньэ социальнай харыстаныах буолуута ситиҥиллиэхтээх.

Саха ССР ЮНЕСКО таҥымытар тахсыбытын, национальнай оскуола концепцията, улахан мөкүүрүнэн да буоллар, биэрэммитин барыы истибит буолуохтааххыт. Оттон саха норуотун кэрэ-маанытын, ытык бырааһынньыыга — ыһыах быыла сайын аан бастаан официальнай бырааһынньык быһыытынан биллэриллэн ыытылынна. Итиэ барыта республика суверенитетын кытта сибээстэхтэх.

Суверенитет социальнай сорунтарыттан биирдэстэриэн саха омук быһыытынан сайдар кэскилин түстэҕинэ буолар. Урукку өрүтүгэр биһиги доталыяҥ государство үбүгэр олорбуппут. Ол да иһин сытыы тыллаахтар биһиги иннибитигэр Россия моонньугар олороҕут диэн сирэй-тарах анньаллара. Сыл ахсын былаанньах ночоотту улаатыннаран, кыраны үлэлэн эдэҕэн ыларга тардыстым, күүһүрбүтэ. Дьон үлэҕэ интэриэһэ сүтэн испитэ. Итиэ ордук ыччакка улахан алдьатыыны аҕалбыта. Итиэ сыыһа көннөрүллэр усулуобуйата үөскэтиллэн эрэр. «Киһини үлэ интэр» диэн норуот мэтэлэ эппит. Ким көмүс көлөҥүнүн тоҕор, ол туугу барытын сыаллыыр ыллыктаах саныыланар ыраас дуоһаланар. Хаһаайыннааһын, бас билии саҥа формалара киирталлэн эреллэр. Итиэ биһиги оробуоммут олоҕордьаһаҕар эмиэ көстөр.

Дьон өйө-санаата, үһүктуутун ким барыта бэлиэтин көрүөн сөп. Ол эрдэри бу сорох ардыгар аһара туһуулаах буоларыттан тутуруох ха. Быстахтык ыллахха, бэйэбэтин бэйэбит дьаһанабыт диэн баран, ким да интэриэһин аҕыйыгынна түөһү охсуулуу үгүгэйгэ тиэрдибэтин өйдүөххэ. Эбэтэр демократия диэн, туох-ханнык иннинэ, норуот волятын этии, бэйэҕэ эпиэтинэстээх, ирдэбиллээх буолуу буоларын уонар табыллыбат.

Суверенитет республика иннигэр олоххо киллэриллиитигэр бастакы хардыылар тустарынан ылгастыы кэпсээтэхха, итинник. Иннинэ ортүгэр өссо уустук боппуруостар күүтэллэр. Үгүс ахсаннаах правовой характердаах, социальнай хайысхалаах боппуруостары быыаарыахтаахпыт. Онно көмөлөө күүтэр сирбит хаппа да суох. Бэйэбит көҥүлбүт, бырааппыт иһин бэйэбит эрэ туруулаһыахтаахпыт. Ол кэмнэ атарах-сатарах сыллыар, уон аны тардыалаһар охсуулаах буолуоҕа. Республикабыт суверенитетын олоххо киллэрэр, көмөкүүр туһутар барыы түмсүөхтээхпит. Көҥүл буолуу, тэҥ бырааптаныы көмүс бүлүүһэҕэ чомчоччу уурулларан бэриллиэ суоҕа. Ол гуһуугар охсуһуохха, улэлиэххэ наада.

Т. ПОСЕЛЬСКАЯ,
райсовет председателин солбуйаччы.

Балаҕан ыйын 29 күнэ — Массыынаны өҥорооччу күнэ

«Ярославец» ЯСК-200 — Ярославскайдаҕы моторнай завод конструкторскай-экспериментальнай отделын үлэһиттэриэн айыллыбыт сүөһү аҥылыгын бөлөхпүр бэйэтэ хаамар комбайн саҥа көлүөнэтэ. Комбайн оту, суоҕ умнастаах сиидэстэнэр культуралары хомуйуон, дорохтоох аҥылыгы бытарытыан сөп, өссо хаары ыраастааччы, тиэйэр кыраан быыытынан туттуллар, нинчэҕэй сиргэ табыллан үлэлиир.

ЯСК-200-нэ үлэлиир комбайнер урукку лардааҕар быдан табыгастаах усулуобуйалаах.

Снимокка: ЯСК-200 комбайн.

Б. Саранцев фотота. (ССТА фотохрониката).

Кыстыкка бэлэми бэрэбиэркэлиибит

КЫҺЫН ОБУРГУ КЭЛИЭ ТУРДАҒА

Сайыныгы мэчэйэр ыйдара бутэн, от, бурдук үлэлэрэ тумуктээн, бу күннэргэ тыа сирин үлэһиттэрэ ыһыыгы олохторугар бэлэмнэнэр, оҕостор түбүкпэ сылдьаллар. Күһүнгү күннэр быдьаһыктаахтар, бүгүн да ыстыы хаар түһэн хабыстаҕинэ көҥүлэ. Ордук ыраах сүөһүгү көрөөччүлэрэ дьиксиниэриилэх. Оттомнут сирдэртэн кэнчээри, күһүнгү аҥа тахсыыта кэмчитэ үүт ыамыгар биллэрдик сөҕуста.

Ыаныык фермалар кыстыктарыгар киирталаан эреллэр. Аҕыйах хонугунан кэбиһиллэх оттор түстэриигэр бастаны тордуохтары түһэриэхтэрэ. Оттон салгыы ким эрдэттэн дьаһаммыт, тэриммит үүт, эт бородуукуйатын, кэлэр сыл төрүөҕүн ылыыта эрэх-турах саҥаан үлэлиэн сөп.

«Мыҥдаҕаайы» совхоз Болугурдааҕы отделениетын фермалара кыстыкка хайдах тэриэн иирбиттэрин туһунан совхоз профсоюзнай комитетын председателиттэн С. Е. Поповтан ыалгастыы билиһиннэрэриигэр хор достубут.

— Сайыл түөрт сайылыгынан улэлээбит ыаныык фермалар «Юбилейнай» уонна Кыстык Күүдэ хотоннорутар кыстыахтара. Хотоннор бэлэмнэрин туһунан этэр буоллахха, олох барыта ситтэ-хотто диэриг кэрэтэй буолуо. Ол курдук, «Юбилейнай» ферма хотонугар бороскулар турар өрүүлэрэ үрүгүөрэ-аргыара бу күннэргэ саҥа үүйүлүннэ. Ыһахтар турар корпустарыгар да итэҕэс быһаҕас эдэх. Кыстыы Күүдэҕэ өрөмүөн эмиэ быстахтык ыытылынна. Иьирэйдэри нэдиэлэ анараа өрүүгэр кыстыыр мэстэлэрин буоларбыппыт. Ыаныык фермаларбытын бу ыл 23-25 күннэригэр диэри барыларын олохтоох мэстэлэригэр көҕөрөргө бэлэммиэхпит.

Ханна да үлэһит илин тийибот. Үс сайын устата тутуллубут 100 сүөһү киирэр хотоно быйыл күһүн бүттэ эрээри, аны нс механизацията таҥыллыбакка эмиэ уустуктары үөскэтиэх курдук. Күһүнгү хомуур, от үлэтэ үмүрүйэн дьон уопуоскаларын эмиэ да сиэрдэхтик кэрдүүллэр. Ол эрээри арендная коллективтарга үлэһиттэр хайа табыгастаах өртүн аттарыыан, үлэҕэ-хамнаска киэптэтиитэ, ыстарыыта суох буолуох туһун талыахтаахтар. Бэйэбит суоттаан көрүүбүтүнэн, бакаа кыстыы ыйдарыгар бэлэммиэх күрдүкпут, — диир профком председателэ.

Үөһэ этиллибиккэ өссо туугу эбиэххэ сөбүй? «Юбилейнай» ферма хотонугар үлэлиир сүөсүйүттэр сыл аайы ыстык хотоҥҥо бастаан киирдэхтэрин утаа үлэ киэнин мараханын көрөөхтүүллэр, хас хоруудатыттан быытыгар-туһаҕар тиийэ саҥаттан бөрөнеллөр, түүнуктэриигэ үөлэстэрин саҥаттан хайыыллар. Быыта, хайдах кыстаан барбыттарыыан хаалбыт хотоннорутар киирэллэриигэр тиийэллэр. Быйыл даҕаны маннык өрөмүөн үөмтэлээбэтэх.

Күһүөрү сайын отделение түөрт үлэһиттээх тутуутун биригээдэтэ бу хотон өрөмүөнүгэр туруоруллубута да, үксүн далкабыы оҥоһуутугар үлэлэспит. Онон ыаныык сыттар быйыл да бэйэлэрэ сэлбиэр буолбуттар. Совхоз кинн аппаратын үлэһиттэрэ нэдиэлэ курдук субуотуннуктаан бороскуу турар корпуһун өрөмүөнньэбиттэр.

Оттон итэ үс сыл устата тутуллан дьэ бүтүөхтэ буолбут хотоммут аны ис өрөмүөнүгэр ситиэ, таҥыллан иилиэ абалаах. Эр-тимиэхтик ылсыбатахха кыраныыс кэлиэ дуо? Кыһын обургу кэлиэ турдаҕа.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

Совет ылааһа

Коллегия көдьүүстээх буолаарай

Райсовет президиумун атырдьах ыйыгаары мунньаҕар оройуонга сельсоветтар председателлэрин коллегията бигэргэтиллибитэ. Кини председателинэн Хайахсыт сельскэй Советын председателэ Н. Д. Поисеев талыллыбыта.

Итини сорохтор «эмиэ тоҕо хос-хос аппараты тутабыт, хамнастаах дьону эбэтэбит» диэн сөбүлээбэттэр. Ити — алдастаах өйдөбүл. Бастакытынан, коллегияҕа салайар, өйдөө кэпсэр да дьон кэмтэн да хамнас толоннуттор, общественнай төрүүкэ олоҕураан үлэлиллэр. Иккиһинэн, коллегия сүрүн сыалынан-соругунан сельскэй Советтар председателлэрин үлэлэрин сүрүннэһин, кинилэр ойдөрүн-санааларын түмүү буолар. Коллегия үлэтигэр оройуон барыа сельскэй Советтарын председателлэрэ бирдии быһаарар куоластаах ыҥыталлар. Кинилэр ылыыр быһаарыылара сүбэлиир - хайысхалаахтар, ол эрээри райсовет президиумуттан бигэргэтиллэр түбэлтэлэригэр сиилэлэригэр киирэллэр, толоруллуулара булгуччулаахтык ирдэнэр.

Билигин турбуган сельскэй Советтар председателлэрэ саҥа сокуоннары кытта үлэлэһиннэрэ мөлтөх. Бу түһүнан Саха ССР Верховнай Советын Председателэ М. Е. Николаев оройуонга тахса сылдьан эмиэ тсноволоон бэлиэтэн турар. Коллегия бирдии соругунан ити итэҕэйэр туоратыы буолар — РСФСР, Саха ССР Советтара таһаарар уураахтарын, сокуоннарын оройуон Совета таһаарар быһаарыыларын депутаттарта, нэйилиэнньэҕэ тиэрдиэх былаанныах үлэни тэрийиэҕэ. Ол иннитэн коллегия иҥнилиэтэриниэн көһө сылдьан сокуоннары олохха киллэриигэ, нэйилиэк социальнай-экономическай сайдыытыгар туһаах боппуруостары быһаарыыта; депутаттары кытта үлэҕэ, о. д. а. быһаччы кэмэҥ огоруоҕа, опыт атастаһыытын тэрийиэҕэ.

Аастыт быыбардарга оройуон Советтыгар депутатынан баара-суоҕа икки сельсовет председателэ талыллыбыта, оттон райсовет президиумун составыгар биир да сельскэй Совет председателэ суох. Ити барыта кинилэр куоластара күннэтэ иҥиллиитигэр, боппуруостары быһаарыыга кыттыыларыгар ыарахаттары үөскэтэрэ ойдоноор. Оноон иннинэ өртүгэр бу алдас көннөрүллүөхтээх. Быстахтык ыллахха, председателлэр коллегияларын председателэ Н. Д. Поисеев райсовет президиумуттан чилиэн быһыытынан киллэриллиэхтээх.

Сельскэй Советтар бэйэлэрэ уонна оройуон Совета ылыныр уураахтарын, быһаарыыларын олохха киллэриигэ ырааһынан ситиэ суох үлэлиллэр. Сорох сельсоветтарга сылдьан көрдөхпө, үөһэттэн кэлбит уураахтарга, докумуоннарга хаһан ылыллыбыттара, ким толоруохтааҕа бэлиэтэммэт эбит. Ыдыыллыбыт уураахтар толоруллууларын хонтуруоллааһын ханна да көстүбэт. Бастаанныай комиссиялар бү үлэҕэ тардыллыбаттар. Уураахтар, быһаарыылар хайдах туох толоруллуулларын иҥиллэрэ быыбардаачылар билиилэригэр тиэрдиллибэт.

Олохтоох Советтар уураахтара бары өртүнэн ыарахаттан коруллэн ылыныллаллар. Ол аата үлэлээтэхпэ толоруллуохтарын, ыаллыахтарын сөп. Ону илиибит таһынан хаһыйар, болдомтону уурбат буоллахпытына, тоҕо да мунньахтаан сүбэлэһэбит, уураах бөрөнү суруйабыт? Ол кумаҕы кимиэхэ түгү туһалыыр? Коллегия бу боппуруоска саамай улахан ыһаанньытын уурарыгар баҕарабыт.

Сельскэй Советтар председателлэрэ нэйилиэккэ толору хаһаайын буолуулуу хаарчыйар механизм суоҕун, үп-харчы чычырбаһа мэйэйдиэрин түһүнан үгүстүк кэпсэтэччилэр, народнай депутаттар олохтоох Советтарын уонна олохтоох бэйэни салайыныы түһүнан Сокуон оройуон Советыгар эрэ сыһыаннааҕын курдук этээччилэр. Дьиэгэр, оннук буолбатах. Сокуон быһыытынан оройуон Совета уонна сельскэй Советтар ханнык боломуочуйалары ылыахтаахтара чуолкайданыахтаах, бэйэ-бэйэлэригэр сыныаннара олохтоноохтаах. Кинилэр ону өгөрүүтэ активнайдык кыттыахтаахтар.

Г. ПОПОВ,
райсовет тэрийэр отделын сэбиэдиссэйэ.

ЭРЭЛ, ҮТҮӨ САНААҒА КУУСТАРАН

Үөрэммит, үлэлээбит Бахсыбыт оскуолатын 80 сааһын туолар юбилейыгар сылдьан кэллим. Хайдах барбытын эридьиэстээбэккэ, туох өй-дөбүл хаалбытын түһүнан суруйуохпун баҕарабын.

Юбилей сүрдээх интэриэһиннэйдик барда. Биирдилээн ыҥырыыта кыаллыбакка быыбылаах, атын да биричиинэлэриниэн ыраахтан кэлбит ыалдьыт эйбэҕа суох. Ол эрээри Бахсыттан төрүттээх хас Дьаҥы үтүөкэн дьоннор кэлэннэр, бырааһынныыгы олус киэргэттилэр, ис хоһоонун байыттылар. Ол түһүнан кэпсиэххэ сөп этэ. Төрөөбүт түөлбэбит үтүө да миэстэлэрдээх, үтүө да дьоннордоох эбит диэн астына саныыгын. Олортон бастатан туран аатыам этэ Николай Саввич Пестрякову — СССР Журналистарын союһун чилиэнин, РСФСР норуотун үөрэҕирэтин туйгунун, Боровоннооҕу кыраайы үөрэтэр музей директорун.

Бахсыга аан бастаан оскуола аһыллыбыт сиригэр Холболооххо ытык сэргэ туруорулунна. Ол сэргэҕэ алгыс тылын этиннэн Николай Саввич бэйэтин «үлэтин» саҕалаата. Өр кэмиэ оскуолаҕа, музейҕа үлэлээбит, Бахсы оскуолатын историятынан аналы-минэн дьарыктаммыт-кийи эбит. Тыла-өһө хомоҕойо, ымпыгар-чымпыгар тийиэ хас биирдии тутуону обуулуура дьон болҕомтотун магнит курдук тарта. Оскуола бастакы дьиэтигэр мемориальнай дуоска, үс бастакы учууталлар хаартыскалара баллар. Улахан дьиэ таһыгар былыргы паарталар турал-лар. Кырдьаҕас өртүбүт ол паарталарга, эдэрдэр сиргэ олорон, туран да эрэ Николай Саввич кэпсээнин иҥиттибит. Былыр ити дьиэлэргэ ферма ыала буолан олоро да сылдьыбыппыт, сыһыытыгар-хонуутугар сүүрэн-көтөн да жордохпут. Ол гынан баран бу сайылык сэһэнин саҥа истэн соһуйдубут. Чахчы историческай, Бахсыга үөрэх, культура тарҕаныытыгар ураты суолталаах миэстэ буоларын оннооҕор биһиги, кырдьа барбыт дьон, саҥа учүгэйдик иҥиттибит.

Бу кэннитэн ытык Булгуньахтарга сырыттыбыт. Евдокия Софроновна Аржакова пааматыннааҕар венок уурдубут. Сэриигэ өлбүт буойуннар пааматыннааҕытарыгар эмиэ кырдьаҕастар венок уурдулар.

Бир кэрэ миэстэ — Бахсы таҥаратын дьиэтэ. Ол хайдах тутуллубутун, тутуутутар уонна сутуспатыгар кимиэх үлэ биттэрин, куоланала-дах сууллаллыбытын, о. д. а. Н. С. Пестряков олус сиһилии, ымпыктаан-чымпыктаан кэпсээтэ.

Бир дойдулаахпыт, географическай наука доктора, Бахсы орто оскуолатын киэн туттар үөрэнээччитэ Иван Кириллович Ефимов огдоо-бото Муза Сергеевна уолуттан Иван Ефимовтыын (суруйар аата Август Муран) кэлбиттэр, Аҕаларын дойдутун олус күндүтүк саныыр, ытыктыыр дьон эбит. Кини улахан материэтин аҕалан бэлэхтэтилэр.

Оссо бир олус интэриэһиннэй киһиэн архитектор, П. А. Ойуунускай аатынан бириэмийэ лауреата, СССР Архитектордарын союһун чилиэнэ Иннокентий Алексеевич Слепцов буолла. Куорат тутуулларын бырайыктыыр сүрүн үлэтин таһынан уруһуйдуур идэлээх эбит. Хартыыналарын, архитектурнай чертежтарын аҕалан кулуун бир киэн хоһуган ыйаталаан кэбиспит. Акварелынан, масленай кыраасканан наар айылҕаны уруһуйдаабыт. Төрөөбүт Бахсытын сиэ-

---

Райсовет президиумугар

Спортивнай күрэхтэһиилэри тэрийии бэрээдэгэ

Райсовет президиума 1991—1992 сс. ыытыллар нэйилиэктэр икки ардыларынааҕы комплекснай спартакиада уонна спорткомитет, ПБСДФСО спортивнай күрэхтэһиилэрин календарнай былаанын бигэргэтэр түһүнан уураах ылынна.

Аастыт сылларга комплекснай спартакиада, спортивнай күрэхтэһиилэр сонхоотар икки ардыларыгар ыытыллаллара. Аны мантан инньэ нэйилиэктэр икки ардыларыгар ыытыллыахтара. Спортивнай күрэхтэһиилэргэ кыттыыга, нэйилиэккэ физкультурнай - массабай, спортивнай үлэни тэрийиигэ сиргэй эппиэтинэһэ сельсоветтар председателлэрэ сүгүөхтэрэ, Аҕаҕас, бириидилээн күрэхтэһиилэргэ сонхоотар, сельсоветтар спонсордыахтара. Президиум нэйилиэктэрэ күрэхтэһиилэри тэрийэн ыытарга, кыайыылаахтары наҕараадалаһыныгга 2 тыс. солк. спорткомитет счетутар сельсоветтар көрөллөрүгэр уураахтаата.

Урукку өрүгэр комплекснай спартакиадаҕа үөрэнээччилэр кыттыбат этилэр. Маннан инньэ биэс көрүгүнэ — волейбол, теннисэ, саахымакка, дуобакка, хайыһарга — кыттыахтара. Аҕаҕас турнирдарга атын оройуоннартан спортсменнар ыҥырыллыахтара.

Нэйилиэктэр икки ардыларыгар ыытыллар комплекснай спартакиада балаһыанньата оноҕулунна. Сотору ветераннар спартакиадаларга саҕаланыаҕа. Манна кыһыҥгы көрүүнэриниэн саахымат, дуобат, остуол теннисэ, саасҥы көрүүнэриниэн чэпчэки атлетика, национальнай ыстанылар, хапсаҕай, мас тардыһыыта, волейбол буолуохтара. Спартакиадаҕа ветераннар активнайдык кыттыахтара диэн эрэнэбит.

Үгэс буолбут Таатта—Чурапчы матчевай күрэхтэһии быйыл да ыытыллыаҕа.

Колл аҥан иҥэн доҕорун Миша дьиэтигэр киирэн көрбөтөҕүн көрдө. Киһитэ кинини көрө-көрө ол-бу кэннигэр саҥа сатыыр, оттон эмиэ дьиэгэнньчэ көрбүт хараҕын сүүрэлтээт: «Колл, миигин саныар, дьонум мөҥүөхтэрэ — төбөбүн сүтэрэн кэбиспиппин», — диир, киһитин ыга да ыга бэйэтигэр тардар...

Ити ханнык да арааҥы детектив буолбатах, биһиги, буолан баран, биһиги, сахалар, олохпут сэдэх да буоллар бир көстүүтэ. Токсическай веществолары сыттаан, мэйиитин сүүрдүбүт киһи организма арыгы испит киһи кэмнэҕэр ордук улаханнык айгырыыр. Ол кини бэйэтин тус да, туладыыр дьон да олохторугар куттала улахан.

Биһиги оройуоммутугар токсическай веществолары сыттааһын икки сылларыта үөдүйэ сылдьыбыта. Ол кэмнэ улахаттары үтүктэн, бэл бытырыыска оҕолор маҕаһыыннан сытыырдаары анаан-минээн растворителлэри ноорбуттара. Мугудайга итинник сытыырдалыы сылдьан табахтаан, икки оҕо атахтарын уонна сиэтэн балыыһаҕа киирбиттэрэ. Мугудайга, Хадааргa, Мыҥдаҕаайыга хас да түбэлтэ балаһаанньа, сэрэтэр-

пут. Ол эрдэ эбит.

Атырдьах ыйын 6 күнүгэр эмиэ ыраас сайыгыты күн чаҥылыччы тыкпыта. Аҕыйах дьиэлээх уу-чуумпу Кындал учаастагын олохтоохторо үлэ-хамнас түбүгэр туспуттэрэ. Бу кэмнэ IX кылааһы бүтэрбит Кривошапкин Яша уонна VIII кылааһы бүтэрбит Дуранов Слава баанка булунан, онтукаларыгар бензин куттан баран дуҥка хорҕойбуттара. «Маная», — диэн чугастарыгар ооньуу сылдьыбыт 8 саастаах Ильюша Михайловка кытаанахтык эппиттэрэ. Ити түмүгэр аҕыс саастаах уолчаан умайан өлбүтэ. Атаыттан уратыта барыта умайбыт эбэ, сыккырыыр тыына эрэ балыыһаҕа аҕаллыыбыта. Билигин силиэстийэ бара турар. Следователь В. М. Филатов: «Аныгы ыйга эрэ бүтэрэрим буолуо, дьыалам олус албэх», — диир.

— Дуранов да. Картузов да көрдөрөллөрүнэн, уолаттар үһүөн дуҥка киирэн баран хатаммыттар. Улахаттар бензини сытыырдаабыттар. Михайловка «табах тардаҕын дуо?» диэн Дуранов испиискэ уматан биэрбит. Испиискэ уотугар илиитин сиэтэн, соһуйан испиискэ маһын бензинэ түһэрбит. Уот өрө үһүүран тахсыбытыттан уолуйан, бензиннээх баанканы утары турар Михайловка бырахпыт.

— Илья умайан баран бэйэтэ олоппоско саҕаланан тахсай улахан уолаттар тахсыбыт түннүктэриэн таһырдьа тахсыбыт. Умайа сылдьарын дьон көрөн быыһаабыт. Хас да олбуору нөҥүөлээн кэлиэхтэригэр диэри киһи киһи буолуо дуо? Дуранов ону мотоцикл үрдүгэр көрө олорбут. Следователь Платонов К. Е. уолбут төбүс-хонуугар эрэ кала сырытта. Дьэ ыйыталаһа сатыыр. Онон силиэстийэ көдьүүстээхтик ыытылларыгар эрэлбит кыра. Билигин буруйдаахтар туугу барытын этиэхтэрин сөп, — уол эдьнийэ хараҕын уута иэдэйиэгэр субуруйа олорон кэпсиир.

— Быйыл сайын токсическай веществолары сыттаан, оройуон үрдүнэн 16 оҕо учуокка ылылыннар. Ордук өлбөх түбэлтэ Чурапчы салиэнньэтигэр уонна Хатылы бөҥүөлэтэр буолла. Холобур, Хатылы оскуолатын үрдүкү кылааһын үөрэнээччилэрэ, сыттаан бараннар, бирдэстэрэ охтон хаалбыт. Ити Кындалга буолбут түбэлтэҕэ кыттыгастаах Дуранов биһиги учуоппутугар турар оҕо. Кини уотунан ооньуоон Болтоно кулууба умайбыта. Оччолорго кыра эбэ. Өссө бир дьыалатын аастыт сыл балаҕан ыйыгар оҥорбута — Картузовтар диэн ыал дьиэлэриттэн көмүү, одеколону, духины, о. д. а. барыта 528 солк. уорбута. Ити иҥин кини РСФСР ХК 144 ыст. 3 чааһынан суттаан турар. Ол бир сыллаах усулуобунайынан солбуллубута. Биһиги учуокка ылбыт оҕолорбутун кытта ый ахсын көрсөбүт. Кинилиин эмиэ, — диир не дьыала отделын сокуоннай саастарын сиэ илик оҕолору кытта үлэҕэ инспектора А. Г. Габышев.

Төрөппүттэр оҕолорун харыстаан, уорар, арыгылыыр да буоллаҕына, кимнэхэ да эппэттэр. Оскуола, чиэһин түһэрэртэн куттанан, ону тэҥэ оройуон, социалистическай куоталаһыытыгар таһаҕастаах тэбиллиэмэри, буруйу оҥороччулары ардыгар эмиэ кистиллэр. Түмүгэ — ити. Оҕолорбут ким эрэ илиититтэн умайан өлөллөр, кырбаналлар, сорохтор бэл мунгур үһүкка тийиэн бэйэлэригэр тийинналлар. Тугу оҥоруохха, хайдах буолуохха?

«Өйдөтөр үлэни күүһүрдүөххэ, Төрөппүттэр оҕолорун ханна сылдьаларын хонтуруоллуохтаахтар» диллэр. Итинник тылы биһиги уонуган сыл истэн кэллибит. Туһата тугуй? Оттон куоланалы охсор

Оҕону итин

Былаҕайга былдьатыман

Спортивнай күрэхтэһиилэри тэрийии бэрээдэгэ

Райсовет президиума 1991—1992 сс. ыытыллар нэйилиэктэр икки ардыларынааҕы комплекснай спартакиада уонна спорткомитет, ПБСДФСО спортивнай күрэхтэһиилэрин календарнай былаанын бигэргэтэр түһүнан уураах ылынна.

Аастыт сылларга комплекснай спартакиада, спортивнай күрэхтэһиилэр сонхоотар икки ардыларыгар ыытыллаллара. Аны мантан инньэ нэйилиэктэр икки ардыларыгар ыытыллыахтара. Спортивнай күрэхтэһиилэргэ кыттыыга, нэйилиэккэ физкультурнай - массабай, спортивнай үлэни тэрийиигэ сиргэй эппиэтинэһэ сельсоветтар председателлэрэ сүгүөхтэрэ, Аҕаҕас, бириидилээн күрэхтэһиилэргэ сонхоотар, сельсоветтар спонсордыахтара. Президиум нэйилиэктэрэ күрэхтэһиилэри тэрийэн ыытарга, кыайыылаахтары наҕараадалаһыныгга 2 тыс. солк. спорткомитет счетутар сельсоветтар көрөллөрүгэр уураахтаата.

Урукку өрүгэр комплекснай спартакиадаҕа үөрэнээччилэр кыттыбат этилэр. Маннан инньэ биэс көрүгүнэ — волейбол, теннисэ, саахымакка, дуобакка, хайыһарга — кыттыахтара. Аҕаҕас турнирдарга атын оройуоннартан спортсменнар ыҥырыллыахтара.

Нэйилиэктэр икки ардыларыгар ыытыллар комплекснай спартакиада балаһыанньата оноҕулунна. Сотору ветераннар спартакиадаларга саҕаланыаҕа. Манна кыһыҥгы көрүүнэриниэн саахымат, дуобат, остуол теннисэ, саасҥы көрүүнэриниэн чэпчэки атлетика, национальнай ыстанылар, хапсаҕай, мас тардыһыыта, волейбол буолуохтара. Спартакиадаҕа ветераннар активнайдык кыттыахтара диэн эрэнэбит.

Үгэс буолбут Таатта—Чурапчы матчевай күрэхтэһии быйыл да ыытыллыаҕа.

риттэн «Туйма үрэҕэ» диэн хартыыналаах. Кини саҕах идэтигэр кыра оолоох үөрэтэр үтүө баҕалаах. Ол иһин тороо-бут ыахсытыттан даача сирэ көмө-обутун сельсовет [illegible] дьыма биэрэргэ [illegible] г. Үлэтиттэн [illegible] райдыбына, онно тахсан олорон бинир эмэ ыччаты идэтигэр уһуйар, иэдэ-лиэкэ атын да өртүнэн көмөлөһөр быдаанньаах.

Араас кэмнэргэ үлэлэ-бит учууталлар сэриэ-үлэ ветерана И. А. Петров, Е. Н. Макаров, Я. Г. Павлов, М. И. Барашкова ахтыылары оҥордулар.

Уопсайынан, маанык дьон ісілбэтэхтэрэ буоллар, быраайыньык ис хоһоонно быдан дьадайыа эбит.

Оскуола эдэр коллектива үгүстүк түбүгүрдэн, сүүрэн-көтөн бэйиитин мунньан бу дьоҕус юбилейы тэрийбитигэр ыраалбыт мэнэ суох. Юбилейынан да сибээстээн буолуо, райооннаабы предметтэргэ кадрынан хаамчыйа сатаабыт. Бинир сыл буолаат барар туһунан толкуйдаабанка ис-хас олорон үлэлиилэригэр сөптөох усулуобуйаны тэрийбит иһин бэрт да буолуо эбэ. Винокуровтар диэн эдэр ыал иккиэн оҕолорунуун олохсуйан учууталлаабыттара хаһыс да сыла буолбут. Аҕалара Иван Федотович быйыл завуһунан анаммыт, математик. Сэргэх дьон.

Ыалдьыттыы кэлбит кырдьаҕас колуонэ дьон бинир хоммордуо уонна баҕаларын таарыйа этиэн этэ. Киниилэр Толоомэут томторо, иккэ сыһыыта, хонуута, быдыр ыныах ыспыт, сүүрбүт-көппүт, көпиьөобүт - көрүлээбит мэстэлэрбит олус кирэйбиттэр, ыһыллыбыттар, уһаты-туора хаһыллыбыттар, бурруоан, боруоан, сүөһү кинтиэн көрөн олороллор диэн хомойоллор. Хас бинирдии үлэһит ыал дьиэтин таһыттан саҕаламан үлэлиир мэстэтигэр тиийэ ыраастык тутта үөрүөрэ буоллар. Эдэр туруу-бараан үлэһит дьон субуотуньуктары да тэрийэн маҥы-оту, боруоьыны хомуйдаллар диэн баҕаларын этэллэр. Итиннинэ ыыллыы-тоҕуллуу сир да аайы баар. Субуотуньуктары тэрийии улам мараан иһэр диэн буолар. Ол эрдэрэ торообүт-үөскээбит сирэ-уоту ытыктыыр буоллахха, тэрээһиннэрэ үлэнэн, сүбэнэн-аманан сыыттахха сиэ кыаллыан сөп этэ.

Транспорт суоҕуо учуоттаан, сойхоз отделениета Чурапчыттан дьону бэйэтин автобуһунан тасыыта махталлаах суол диэн саныыбын.

Торообүт түөлбэбит дьоно-сэргэтэ, ыччата Бахсы үтүө үгэстэрин салгыырыгар, үөрэххэбиннигэ дьулуурдаах буоларыгар баҕарыам этэ.

Е. СЛЕПЦОВА.

ОТЧУТТАР ХОДУҺАТТАН ТАҒЫСТЫЛАР

Болтоого Таатта эгэр алаастарыгар Николай Николаевич Данилов салайар толору механизациялаах звенота 600 тонна оту соҕотуоннальыр сорунтаах ходуһаҕа кирбитэ. Отчуттар быйылгы курдук чычырбас үүнүүлээх дьылга күүстэрин кыахтарын аттаран, оттонуохха айылаах сирэ-уоту хаалларбакка сирэйдэн-хоруйан 500-тэн тахса тонна оту кэбиһэн куруоллэтилэр.

Бу күннэргэ сайынгы үлэлэрин түмүктэн, ходуһаларыттан таҕыстылар. Киниилэр урут үлэлии сылдьыбыт тустаах үлэлэригэр тарҕаһыахтара. Ол эрдэрэ бу звено отчуттара олох ыһыллан хаалар сиэмэлэра суох. Эҥин-эмиэ биирдэ түмсэн сайынгы былдьаһыктаах күннэргэ уйгулаах быйаҥы сомсуһа оттуохтара турдаҕа.

Снимокка: звено отчуттара Н. К. Кривошапкин, Г. Н. Картузов, Н. Н. Данилов, А. К. Григорьев, Е. Е. Дуранов; ходуһаҕа үлэ түмүктэннэ.

Т. Кардашевскай фотота.

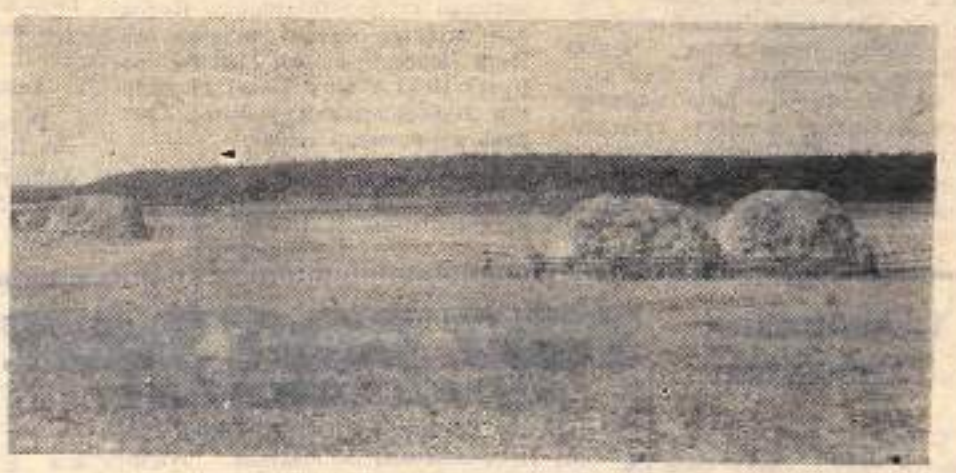

Социальнай объектары бастатабыт

Капитальнай тутуу

Бу күннэргэ биһиги корреспондеммыт С. Попов «Якутагропромстрой» МПМК-тыын производственнай-техническэй отделын начальника Г. В. Филиппови кытары көрүстэ. Гурий Васильевич быйыл үлэҕэ киирэхтээх объектар тустарынан кэпсээтэ.

—Уопсайа сүүрбэ объекты тутабыт. Олортон түөрдэ былаанынан кирбэтэхтэрэ. Чопчу ылан эттэхха, кыра блогу оҥорор сыаҕы бүтэрдибит. Хайыыһы бородуукуоьуйаны биэрэн эрэр. Сыл тоҥуо кварталытар государственнай комиссия көрүүтүгэр эбэх объект бэриллиэҕэ. Мындаҕаайы бөҕүөлэгэр 90 мэстэлээх таас детсад тутуллар. Оройуон киниигэр 12 квартиралаах оссо бинир тутуу ситэн эрэр.

—Барыта төһө суумалаах үлэ толоруллуой? Ордук ханнык объектары тутуурга болҕомтоҕутун уураҕытый?

—Сылааһынан хаамчыйыы объектара тутуллан эрэллэрин бэлиэтиэххэ сөп. Ол курдук, 13 №-дээх Одьулуунньаабы профтехучилищеҕа. Маралаайыга, Чурапчы орто оскуолатыгар, онуо тэнэ бэйэбит тэрилтэбитигэр кварталынай котельнайдары тутууну саҕалаатыбыт. Итиэннэ Сылаатҥа тутуллар турар кварталынай котельнайы эмиэ киллэриэххэ сөп. Быйыл биһиги 5 мол. 370 тыһ. солк. суумалаах тутууну ыытыахтаахпыт. Итиэннэ 4 мол. 765 тыһ. солк. үлэни толорудубут. Бу барыта тенгэ 23 тыһ. солк. суумалаах үлэни оҥордохпутуна итии толоробут.

—Билигин күүгүнү быһыы-майгы буоллар. Кыайтарбакка турар объектардаахха дуо?

—Чурапчы орто оскуолатыгар Монгольскай Народнай Республикаттан бинир сылга дуогабардаһан үлэлии кэлбит биригэдэни бу күннэргэ Мындаҕаайыга детсады ситэрэ киллэрдибит. Сүүрүнээн, бетону кутуу үлэтин бүтэрээри үлүмнэһэ сатыыбыт. Ол курдук, Чыаннараҕа Василий Васильевич Лыткин салайар биригэдэтэ бу күннэргэ кварталынай котельнай муостатын бетоннаһыны саҕалаата.

—Эһиги үлэҕит субиэктивнайдартан, киниилэр үлэҕэ хайдах сыһыаннаһыларыттан быһаччы туһулуктааҕа эбэх буолуо. Эн итэ туһунан туох этиэн этэй?

—Якутскайдааҕы СПМК тутар-таҥар тэрилтэтин үлэһиттэрэ үлэбитин улаханнык атахтаатылар. Хас да ый буолла 13 №-дээх Одьулуунньаабы профтехучилище котельнайын таҥнымыттара. Ол объект биллигин даҕаны ситэ идик. Итиэннэ сирэйдэн эттэхха, таҥнымы ыыйтарбатыттан эбэх объектар үлэҕэ киирбэт буолан иһэрэ дьиксиннэрэр. Урукку өртүгэр квалифицированнай үлэһиттэрдээх кэлии биригэдэлэр эбэхтэрэ. Олор аны кэлбэт буоллулар. Бэйэбит тутаччыларбыт үгүстэрэ мас тутууга идэтийбиттэрэ. Иккис суол ыараханынан, мин саанаабар, сыана түөрт-биэс төгүл үрдэһиннэ буолла. Ол түмүгэр тэрилтэбит 170 тыһ. солкуобайдаах ночоокко түстэ. Оны тэнгэ оройуоммут совхозтара тутуу матырыйаала ыараһынынан сибээстээн толонуохтээх компенсация харчытын ыыйан көҥөр бөтүлэр. Итэ, биллэн турар үлкэ-харчыга ыарахаттары үөскэтэрэ чуолкай.

—Тэрилтэни ночооттон таһаарыы суолларын эн туохха көрөҕүнүй?

—Таас тутуу кэскилэ улахан. Оҥоҥ биригэдэлэри идэтитин бөҥнуруоба сиистээхтик - мутуктаахтык быһаарыллара эрэйиллэр. Таас тутууну ыытыыга наадалаах идеаларга дьону үөрэтиэхха. Тэрилтэлэри кытары аахсыыны тупсарыахха, бырайыан документтэрин бэрэттэнбэрэт кичэллээхтик оҥоруохха. Итиннэ бөҥнуруостарга болҕомтону уурдахха эрэ тэрилтэни ночооттон таһаарыы суолларын тобулуохха сөп. Биллигин улахан болҕомтону дьон-сэргэ олорор. Үлэлиир үсүлүөбүйэлэн хаамчыйар аналлаах социальнай объектары тутуурга бастаан билиһиннэрэр.

Издательство бинир суол диэн туттуутуван саха норуотугар урукку өртүгэр диринигник биһиэммит, эбэх историческай үлэлэргэ тирэх буолбут «Ураанхай сахалар» диэн Гаврил Васильевич Ксенофонтов үлэтэ бэчээттэммитэ буолар. Бу киниигэни иккистээн таһаарабыт. Рукопись типографиҕа туттарылыына. Олус улахан кэмэйдээх үлэ буолуоҕа. Бу киниигэ урукку таһаарыллыытыгар саха тылынан ыыллар үлэлэр эҥин аатта сыыһа-хатыы бэчээттэммитэ. Ити билигин көнүөҕэ. Историческай наука доктора Василий Николаевич Иванов аан тылы суруйда. Бу киниигэ Тверь куораҥа бэчээттэннэн тахсыах. Ити—биһиги типографиябыт ыаҥа тийбэтиттэн.

Историческай наука доктора Георгий Прокопьевич Башарин саха интеллигенциятыгар олус ыараханнык дьайбыт 1921—1925 сыллардааҕы событиелары ырытан үлэ суруйда. Кэмэйэ обургу. Оны тэнгэ киин А. Е. Кулаковскай «Саха интеллигенциятыгар сурутум» таһаарар. Онуоха быһаарыллыбыт литератураны хото соҕустук бэчээттэн таһаарар баҕалаахпыт.

Саха норуотун революция иннинээҥи интеллигенциятын олоҕун, кини дьулуурун үөрэтэр литэриэс хаһааннытаабар да улаатта. Онуоха, мин саанаабар, Иранда Клиорина аатынан биллэр И. Малькова оссо бинир кэрэхсэбиллээх үлэни суруйда. Кини Василий Васильевич Никифоров олоҕун туһунан «Просветитель своего народа» диэн рукопиььы киллэрдэ. Үлэ редколлегиятэ дьүүллэнэн, бэчээккэ бэлэмнэнэн эрэр.

Чурапчы оройуонун дьоно-сэргэтэ үөрэр, аралаһа, эбэх буолсу. Бэйэҕит ыаччыгынан «Саҥа олох» хаһыакка лингвист-ученай Семен Андреевич Новгородов торообүтэ 100 сылын көрсө балай да эбэх ыстатыйалары бэчээттэппиккит. Ити олус үчүгэй. Эҥиннэн торуттаах филологическай наука доктора Евдокия Иннокентьевна Корнина «Во имя просвещения родного народа» диэн дьоһуннаах үлэни Семен Андреевич туһунан

Бу күннэргэ биһиги оройуоммутугар Саха сиринээҥи киниигэ издательствотын кылаабынай редактора Н. Е. Винокуров—Урсун кэлэ сылдьар. Издательство ханнык киниигэлэри бэчээккэ бэлэмниир, туох быланнардааҕый? Биһиги корреспондеммыт ыйытыытыгар Николай Егорович эппиэттиир.

—Общественнай демократизациялааһын диринэзбит кэмигэр биһиги, төһө ыалларыгар сахабыт норуота историческай кырдьыгын билэ-ойдуу сатаанныгар көмөлөөх буолаарай диэн, быйылгыттан-эҥинилгиттэн историяны сырдатыыга туһаайыллыбыт литератураны хото соҕустук бэчээттэн таһаарар баҕалаахпыт.

Саха историятын сырдатыыга анаан

Итии таһыынан историяны интэриэһиргэтиччилэр В. Пестерев «История авиации Якутии», республика кырдьаҕас краеведтэрэ И. Г. Березкин «Песнь о Манчары» диэн киниигэлэрин аҕыахтара.

Уус-уран айымныылартан ылан эттэхха, Далан «Тыгын Дархан» диэн романа бэчээттэнньэ. Бу киниигэни Смоленскай уобаласка оҥороллор.

Биһиги дьиэ хаһаайыкаларын уонна эдэр дьону эмиэ умнубаппыт. Ол курдук, «Блюда народов Якутии» диэн өгнөөх ойуулардаах альбом тахсан эрэр. Үлэ эмиэ Смоленскайга бэчээттэнэр. Эдэр кэргэннилэргэ «Молодым супругам» диэн үлэ кэрэхсэтиэҕэ. Маны Владивосток куорат типографиятыгар бэчээттиллэр.

Чурапчыга кала сылдьан В. Ф. Ермолаевка ыалдьыттаатым. Кинини история тематыгар олус сыралаһан үлэлиир иһиэн уруккуттан билэрим. Ыстатыйаларын аҕарым. Аны бэйэтин көрсөн кэпсэтэн астынным. Саха олоҥхоһуттарын туһунан үлэ суруйбутун көрүөмүстиэм диэн ыллым. Василий Федотович «Уу долгун куттаахтарыы» сөбүлээн аахтым. Кини оссо бинир дьоһуннаах үлэтин Чурапчыттан торуттаах

Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат

Ф. П. ПОПОВУ БИЛЭР ЭТИМ

Сурукка эппиэт

1991 сыл бэс ыйын 11 күнүгэр «Саҥа олохха» И. Павлов «Көмөлөһөргүтүгэр эрдэбит» диэн Аҕа дойду Улуу сэриитигэр олбут биллибэт саллааттар тустарыгар суруга бэчээттэммитэ. Онно сорох чуолкайдааһыннары оҥоруохпут баҕарабын.

Хайахсыт нэһилиэгиттэн Данилов Егор Николаевич диэн киһи сэриигэ барбыта диэн суруллубут. Мин билэрбиэн, Хайахсыттан итинник ааттаах киһи сэриигэ ыытыллыбатаҕа. Арай Денисов Егор Николаевич диэн Аллаахха үлэлэн сылдьан ыытыллан баран, сэриигэ тиийбэкка үлэ фронтуттар Читаҕа таас дьиэ тутуутугар 1943—1945 сс. үлэлээбит киһи баара. Кини дойдутугар кэлэн 74 саастыгар 1990 сылаахха олбута. Бастар, Денисовы Даниловы диэхтэрин сөп. Эмиэ маны этиллэр Саввин Николай Васильевич диэн киһи бу нэһилиэстэн сэриигэ барбатаҕа. Саввиндар Чакыр нэһилиэгэр баалларын, онон кини Чакыр өртүгэр сыһыаннаах буолуон сөп.

«Олбот ороговой» диэн киниигэҕэ биһиги билбэт дьоммут суруллубуттар диэн И. Павлов хас да киһини аатталыбыт. Онно: «Попов Федор Петрович —1943 с. олбут» диэн баар. Ити Попов Федор Петрович фронтта Хайахсыттан 1942 сыл бэс ыйыгар ыытыллан барбыта. Ол иннинэ 1941—1942 сс. үөрэх дьиэлэригэр Хайахсыт оскуолатыгар учууталлаабыта. Федор Петрович 1917 сылааххы Түөйэҕэ төрөөбүтэ. Аҕата Попов Петр Иванович диэн киһи этэ. Федор 1943 сыл бэс ыйын 24 күнүгэр Калининскай уобалас Осташков куоратыгар ыалдьан өлбүтэ.

«Маннык олбут саллааттар аҕа дырыстарга биллибит» диэччэ «Алексеев Петр Елисеевич—Пушкин аатынан колхоз чилиэнэ» диэн киирбит. Пушкин аатынан колхоз ити кэмнэргэ Чурапчы оройуонун үрдүнэн сохотох Хайахсыт нэһилиэгэр эрэ баара. Ити уоһа этиллэр Алексеев Петр Елисеевич диэн киһи Хайахсыттан сэриигэ барбатаҕа. Арай Алексеев Петр Константинович фронтта ыытыллан барбыта. Ол эрээри кини Пушкин аатынан колхоз буолбатах, Буденный аатынан колхоз чилиэнэ этэ. Петр Константинович (1919 с. төрүөх) 1943 с. ыам ыйын 11 күнүгэр Куйбышевскай уобалас Сызрань куоратыгар өлбүт.

И. Павлов бэйэтин сургуар «Биһиги оройуоммутугар Аҕа дойду Улуу сэриитигэр кыттыбыт киһи ахсаана биэнгин этэрбитин сөҕүүр быдан үгүс буолуохтаах. Оны аҥардас военкомат, архив документуоннарыттан кыаҕан ситэрбэккин. Маннык нэһилиэнньэ көмөтө баара» диэн саамай сопко этэр. Көмөлөһүүвүт. Сэриигэ кыттыбыт дьон аатын «Обдобуннуук» киниигэҕэ киллэрии биһиги ытык иэстит буолуохтаах.

Н. ЛУКИН.

Хайахсыт.

Редакцияҕа: Бу Федор Петрович Попов хаартыскатын ыытабын. Хаһыаккытыгар бэчээттээн, саастар, аймахтара көрдүнэр, биллиэр.

Автор.

Талааннаах тарбахтар

Соторутаҕыта Арылаахха оскуолабыт орто оскуолаҕа уларытыллан тэриллиитин бэлиэтээн сельсовет көҥүлэһиннэн мал-табаар булуллан, бырааһынныктым тэрээһиннээх бэрэзэхтэй дьаһал ыытылынна.

Бастаан «Урал» мотоциклга уонна «Чайка» оҥнооох телевизорга аукцион ыытылынна. Онуоха мотоцикл хаһаайынынан, 8500 солк. сыаналаах, механизатор И. Д. Баранов буоллаҕ. Оттон телевизоры 3000 солк. ыллылар. Тута уу харчынан толоотулэр.

Аны 12000 солк. мал лотереята ааҥньоҥю. Онно 2 мотоцикл, 1 оҥнооох телевизор, 1 «Дружба» эрбин, о. д. а. барыта 85 араас аатталаах табаардар бааллара. Маннан П. А. Потапов оҥнооох телевизоры тутта. Оттон учуутал Мария Андросова—Безменова «Юпитер» уонна «Восход» мотоциклары утуу-субуу харбаан ылла. «Тарбах талаанна» диэн ити аата буоллаҕа.

Мариинны мин вексиҥэ эрэ тахсыам иннинэ пиэрибэй кылааска үөрэппитим. Онтукам быйыл учуутал, оссо оскуолабыт директорыгын кэргэнэ буолан саҥа аналан кэлбиттэрэ. Онон оҕобун Машаны эбэтэ —Арылаахха— дьоллоох көрүстэ диэн үөрэбин. Андросовтар үлэлээн-хамсаан оскуолабытын туругурдуохтара диэн эрдэбин.

М. ПОПОВ.

ЭҢЭРДЭЛИИБИТ!

Күндү ийэбитин ПОСЕЛЬСКАЯ Александра Николаевнаны 57 саһын туолбутунан итинник, истинник эҥэрдэлиибит. Баҕарабыт чэгиэн-чэбдик дорообуйаны, үөҕүн, дьоллоох олоҕу, олохпутугар сүбэ-ама буоларгар.

Кыыһа, күтүөтэ, сиэнэ.

x x x

Күндү балтыбытын, эдьиийбитин ЕФРЕМОВА Мария Ильиничнаны 50 саастын туолбутунан истинник, итинник эҥэрдэлиибит. Баҕарабыт дьаҥна-дьаһахха ылларбакка, ырдьары билиммэккэ сиэнгин бүөбэйдээн улаатыннаран үөрэ-көтө үйэлэрин олорорго.

Аймахтарыгар Романовтар, Тимофеевтар, Беляевтар.

x x x

Таптыыр амарах эбэбитин, ийэбитин, балтыбытын ЕФРЕМОВА Мария Ильиничнаны 50 саастыгын туоларынан истиҥник эҥэрдэлиибит. Чэгиэн-чэбдик дорообуйаны, ыалдьар, ырдьар диэн билбэккэ дьонун-сэргэн ортотугар мэктиэтэ сылдьаргар, үйэлэрин, дьоллоохтук олорорго баҕарабыт.

Кыһыгы Сарсы, эдьиийиҥ Матрена, сиэнниҥ Марианна.

БИЛЭЭБИН ДУО?

Кинн ортотуттан от 200-чэкэ эҥэлэтин араарар. Оттон специалистар, И. Е. Репин хартыыналарын үөрэтэн баран, улуу художник өҥ 2000 араас эҥэлэтин араарар көрдөр эбитин быһаарбыттара.

x x x

Харах «тымныыны билэр точката» суох. Харахха хаан олус түргэнник сүүрэр, онон хаан ыалдьан тоҥмот буолан, харах эмиэ тоҥмот.

x x x

Киһи тылыгар 9000 эҥиҥэ амтаны билэр рецептордар баалларын. Олор Цельсийдээн 24 кыраадыска диэри амтаны олус үчүгэйдик билэллэр.

ОЛИМПИЙСКАЙ ЧЕМПИОН АҔАТА

А. Д. Пинегин 1900 сылааххы Пиэрибэй Маҥдьахсы нэһилиэгэр төрөөбүтэ. 1942 сылааххы Якутскай куоратын армиятыгар ыытыллыбыта. 90-с стрелковай дивизия 19-с полкатыгар сулуусполаабыта. 1944 сыл тохсунньу 15 күнүгэр өлүү, Ленинградскай уобалас Ораниенбаумскай оройуонугар Красное Болото салаанньытыгар көмүллүбүтэ.

Кини туһунан А. Н. Пинегин 1975 сыл муус устар 28 күнүнээҥи ахтыытыгар маҥаабыт:

«Пинегин А. Д. 1921 сылааххы гражданскай сэриигэ кыттыбыта. Никольскай салаанньытын уонна Чурапчы оройуонун киниин бандыыттартан босхолоспута. Чурапчы сэриитигэр атаҕар баһырбыта».

1922 сылааххы Якутскайдааҕы учуутал техникумун, онтон Москваҕа тиийэн 1927 сылааххы учуутал үрдүн үөрэҕи бүтэрбитэ. 1930 сылааххы кэлэн Якутскайга учуутал техникумутугар история учуутальынан үлэлээбитэ. Калин —Совнарком инструктора, соҕотоҕоннаах наркоматын старшай экономиста.

Кэрэнэ Александра Аристарховна Ильина — Пинегина, уола Тимир Алексеевич Пинегин, кыыһа Яна Алексеевна Пинегина биллиэн Москваҕа олороллор. Тимир Пинегин 1927 сылааххы төрөөбүтэ. Парусной спорка ССРС спордун үгүөлээх маастара, 1953—1973 сс. ССРС уон алта төгүллээх чемпиона, 1960 сылааххы Римскэй XVII олимпийскай оонньуулар чемпиона, 1964 сылааххы Европа чемпиона.

(Мэҥэ-Хаҥалас оройуонунааҕы «Ленинскай знамя» хаһыаттан).

ААҺААЧЧЫЛАР ИСТИИЛЭРИГЭР

Хаһыат анытыскы нүөмэрэ б. дь. алтыныы 1 күнүгэр, оптуорунньукка, тахсыаҕа.

ЧУРАПЧЫ КҮӨХ ЭКРАНҒА КӨРДӨРӨР

Балаҕан ыйын 26 күнэ

1. «Красное солнце» уус-уран фильм.
2. «Крепкий орешек» уус-уран фильм.

Балаҕан ыйын 27 күнэ.

1. «Последний звездный воин» уус-уран фильм.
2. «Лучшее из лучших» уус-уран фильм.

Балаҕан ыйын 28 күнэ

1. «Демонстрация сил» уус-уран фильм.
2. «Полиция Майами» уус-уран фильм.

Балаҕан ыйын 29 күнэ

1. «Призрак» уус-уран фильм.
2. «Полицейская академия» уус-уран фильм 5-с чаана.

Биэриилэр бары киэһэ 9 чаастан саҕаланналлар.

КӨННӨРҮҮ

«Саҥа олох» хаһыат от ыйын 16 күнүгэр бэчээттээбит «Ис дьыала отдела иннинээрэ» диэн матырыйаалыгар сводканы бэлэмнээбит отдел профилактикаҕа старшай инспектора милиция капитана Сивцев П. П. буруйунан «Мугудай бөҺүөлэгин бородууктатын маҕаһыынын сэбиэдиссэйэ Охлопкова К. Н. атыылааһын бэрээдэгин кэспитиэр холуобунай дьыала көрүллүбүтэ» диэн алдьастаах информация бэриллибэ. Атыылааһын бэрээдэгин кэһээччилэн Мэҥэ-Хаҥалас оройуонун Төгүлү бөҺүөлэгин бородууктатын маҕаһыынын сэбиэдиссэйэ Охлопкова К. Н. буолар, кини Мутудайга кэлэн атыылаабыт.

ДОСААФ оройуоннаах комитета Чурапчы салаанньатын олохтоохторугар любитель-шоферлар («В» категорияҕа) балтараа ыйдаах төлөбүрдээх киэһээги курсу аһар. Үөрэхэтэрии баҕалаахтар медицинскэй ыспыраапканы толорторон атын документуоннаргытын кытта бу дьыл алтынньы 10 күнүгэр диэри ДОСААФ райкомуттар түһэрэҕит.

ДОСААФ райкома.

Чурапчыттан Чыаҥсараҕа көһөн иһэн 5 сонуу. о. д. а. араас таҥастыгын суолта түһэрэн кэбистибит. Ким булбут маннаҕа тиксэрэргитигэр көрдөһөбүт. Аадырыспыт: Чыаҥсара б., Алагарскай уул. 21 №-рэ, Шеломова Ксения Гавриильевнаҕа.

«Холбос» эрэмуоннуур-таҥар комбинатыгар Чурапчытаҕы райпотребсоюз эргиэнин, общественнай аһылыктаах предприятиелэригэр охраннай-баһаарынай сигнализацияны, холодильнай установкалары, эргиэн-технологическай оборудованиелары көрөр **электрослесарь** наада. Бастайаннай үлэлиир, олорор сирэ—Чурапчы сэл., Октябрьская уул., 1. Телефоммут: 21-442.

Күһүҥҥү дератизационнай уонна дезинсекционнай үлэлэр ыытыллыыларынан сибээстээн Чурапчытаҕы кыраайы үөрэтэр музей б. дь. балаҕан ыйын 25 күнүттэн алтынньы 15 күнүгэр диэри көрөөччүлэри кытта үлэлээбэт.

Музей дирекцията.

Таптыыр уолбут, убайбыт, аймахпыт Мыҥдаҕаайы сельпотун рабочайа

ПОПОВ Владимир Васильевич

сөҕүмэрдык ыалдьан өлбүтүн дириҥник кутуйан туран, бары билэр дьоннорутар, табаарыстарыгар ыытиннэрэбит.

Иэтэ, аҕата, балтылара, быраата, аймахтара.

Ыытыктыыр эдьиийбитигэр Мария Александровна, кутуйаллыбытыгар Василий Васильевич Попонтарта таптыыр уоллара

ВОЛОДЯ

сөҕүмэр ыарыыттан өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Поповтар, Титовтар, Семеновтар, Бахчаевтар, Захаровтар.

Райпотребсоюз бырабылыанньата уонна профсоюзнай комитета Мыҥдаҕаайы сельпотун рабочайа

ПОПОВ Владимир Васильевич

сөҕүмэрдык өлбүтүнэн төрөппүттэригэр уонна аймахтарыгар дириҥ кутурҕаннарын биэлэралэр.

Редактор П. И. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 28 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредитель газеты «Саҥа олох» — районный Совет народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж— 4140.

ЗАКАЗ № 116. Чурапчинская районная типография Госкомпечати Якутской-Саха ССР, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 28 «а».